

دوروش در تدریس تاریخ

مژده زحمتکشان

دبیر علوم اجتماعی. شیراز

کلیدواژه‌ها: تاریخ، آموزش تاریخ، خلاقیت.

رشد مهارت‌های ارتباطی و اجتماعی، تقویت اعتمادبه‌نفس، تقویت و گسترش مهارت‌های ذهنی و فیزیکی و طرز تفکر یعنی دانستن، توانستن و خواستن، از نتایج کلاس‌های مشارکتی محسوب می‌شود.

روش ساختن گرای

از نظر طبقه‌بندی، روش ساختن گرای جزو روش‌های فعال و اکتشافی است که بر تولید، کنترل و تعمیم دانش تأکید می‌کند. اکثر صاحب‌نظران مشهور تعلیم و تربیت، مدافع این روش هستند، زیرا در ساخت گرای، به دستاوردهای شخصی و تولید و ابداع روش‌ها و مفاهیم توجه خاصی می‌شود. در فرایند تدریس ساختن گرای، معلم و امکانات، تسهیل‌کننده هستند و جزو خدمات آموزشی به حساب می‌آیند. بنابراین، در این روش، دانش‌آموز در تولید فهم و شناسایی نقش اساسی را ایفا می‌کند. امروزه، رویکرد آموزش به نوآوری، خلاقیت و تولید دانش است و این مهم باید یکی از ویژگی‌های روش تدریس مناسب باشد تا جریان تدریس، بر اصل تعامل یادگیرندگان با محیط و کشف حقایق بنا شود.

جست‌وجوی فعالانه فراگیرندگان از طریق فعالیت‌های گوناگون برای کشف راه‌حل‌ها، مفاهیم، اصول و قوانین، یکی از اهداف مهم در این روش است. داشتن روحیه کاوشگری برای ایجاد سؤال، طراحی، اجرا، ابداع و به‌دست آوردن جواب نیز از ویژگی‌های روش ساختن گرای است.

آموزش تاریخ با یادگیری مشارکتی

مقدمه

خوشبختانه آموزش تاریخ به روش فعال روزبه‌روز در میان همکاران بیشتر رواج می‌یابد. در یادگیری فعال و مشارکتی، معلم به جای این‌که خود را عرضه‌کننده دانش و مفاهیم به دانش‌آموز بداند، روند یادگیری را اداره و تسهیل می‌کند. تجارب پژوهشی نشان می‌دهد، یادگیری با رویکرد مشارکتی، پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان را ارتقا می‌بخشد و موجب می‌شود دانش‌آموزان از تجارب یادگیری خود لذت ببرند. هم‌چنین،

فرم پنج‌مرحله‌ای روش ساختن گرای، تاریخ پایه سوم راهنمایی، درس (دوم)

معلم پرسشی را مطرح می‌کند. این پرسش می‌تواند از طریق پخش فیلم و یا نشان دادن تصاویر باشد. به‌طور مثال؛ چرا قزلباش‌ها که نیروی نظامی صفویان بودند، توسط شاه‌عباس سرکوب شدند؟ آیا این سرکوب، صفویان را دچار مشکل نکرد؟

مرحله اول، انگیزش

دانش‌آموزان در گروه‌های خود به بحث و تبادل نظر می‌پردازند. سپس نتیجه بحث را به‌صورت گزارش ارائه می‌دهند.

مرحله دوم، جست‌وجوی

هر گروه نتایج بحث گروه خود را مطرح می‌کند و در صورت لزوم، به پرسش‌های دانش‌آموزان دیگر گروه‌ها پاسخ می‌دهد. ممکن است نتیجه بحث این‌گونه باشد:

مرحله سوم، تشریح

۱. به علت خیانت، قزلباش‌ها سرکوب شدند.
۲. شاه از قدرت زیاد آنان وحشت داشت و...

معلم منابع تاریخی را در اختیار دانش‌آموزان قرار می‌دهد، مانند فیلم، کتاب، جزوه و غیره. فراگیرندگان پس از مشاهده فیلم یا مطالعه کتاب، دانسته‌های خود را با پاسخ صحیح مطابقت می‌دهند. در صورت لزوم، معلم نیز توضیحات کافی می‌دهد و آنان را راهنمایی می‌کند.

مرحله چهارم، گسترش

دانش‌آموزان کار خود را ارزیابی می‌کنند. این کار به دو روش انجام می‌شود:

۱. هر گروه کار خود را ارزیابی می‌کند (خودارزیابی)
۲. هر گروه کار دیگر گروه‌ها را ارزیابی می‌کند (دگرازیابی).

البته قبل از آن، معیارهای ارزیابی باید مشخص شود.

مرحله پنجم، ارزشیابی

آموزش تاریخ از طریق بازی و مسابقه

«هنگامی که دل‌ها نشاط یافتند، علم و کمال را در آن‌ها به ودیعه بگذارید و هرگاه از نشاط تهی و گریزان شدند، آن‌ها را وداع کنید؛ زیرا دل‌ها در چنین حالتی آماده فراگیری علم نیستند.»

انجام مسابقه و سرگرمی و بازی در

کلاس تاریخ باعث ایجاد انگیزه و

شور و نشاط خواهد شد.

[بحارالانوار، جلد ۷۸، ص ۳۷۹]

جان دیویی، دانشمند معروف تعلیم و تربیت نیز در مورد علاقه و انگیزه‌های درونی فراگیرنده می‌گوید: «علاقه جرقه‌ای است که بدون آن، شعله یادگیری فروزان نمی‌شود. یادگیری امری دوسویه است و به توافق هر دو طرف نیاز دارد. به این ترتیب، معلم نمی‌تواند بدون توجه به انگیزه و علاقه دانش‌آموزان تدریس کند، زیرا تدریس تزریق نیست.

انجام مسابقه و سرگرمی و بازی در کلاس تاریخ باعث ایجاد انگیزه و شور و نشاط خواهد شد.

شما دبیر گرامی می‌توانید پس از مطالعه و بررسی این بازی و رفع نقایص احتمالی آن، شور و نشاط را به کلاس خود هدیه کنید.

پاسخ‌های درست و نادرست را از هم جدا کن و علت را توضیح بده

درس تاریخ پایه دوم

درس شماره ۳

کارت‌های دانش‌آموز B هم همین جملات است. هر کدام سریع‌تر پاسخ صحیح را مشخص کرد و پاسخ‌های صحیح بیشتری داد، برنده بازی است. پیشنهاد: می‌توان هنگامی که دانش‌آموزان مشغول باز کردن پاکت و جدا کردن جملات درست و نادرست هستند، نوعی موسیقی را که معمولاً در مسابقات استفاده می‌شود، پخش کرد تا این کار در آرامش انجام شود و احیاناً بقیه دانش‌آموزان به جای حرف زدن، موسیقی را گوش دهند. در تهیه کارت‌ها می‌توان از رنگ‌های گوناگون استفاده کرد.

منابع

۱. فضلی‌خانی، منوچهر. راهنمای عملی روش‌های مشارکتی و فعال در فرایند تدریس. آزمون نوین. تهران. ۱۳۸۲.
۲. بورس، جويس و همکاران. الگوهای تدریس. ترجمه محمدرضا بهرنگی. مرکز ترجمه و نشر کتاب. تهران. ۱۳۷۳.

مراحل اجرا

ابتدا معلم با توجه به موضوع درس، جملاتی را روی کارت‌هایی می‌نویسد. این جملات به دو صورت درست و نادرست نوشته می‌شوند و در دو پاکت جداگانه قرار می‌گیرند. سپس دو دانش‌آموز برای اجرای مسابقه آماده می‌شوند. دانش‌آموز A و دانش‌آموز B. هر دو دانش‌آموز هم‌زمان در پاکت‌ها را بازمی‌کنند و در زمان تعیین شده، کارت‌های صحیح و غلط را جدا می‌کنند و درباره درست یا نادرست بودن آن توضیح می‌دهند.

توجه: جملات درست و نادرست هر دو دانش‌آموز A و B یکی هستند و هنگامی که پاسخ می‌دهند، معلم در ابتدا در مورد درست بودن یا نبودن آن توضیحی نمی‌دهد و پس از توضیح دانش‌آموز B، اگر لازم بود توضیح می‌دهد و مشخص می‌کند که پاسخشان صحیح بوده است یا نه.

با مثال صفحه بعد، مراحل بازی روشن‌تر می‌شود.

کارت‌های دانش آموز A

کارت‌های دانش آموز B

مؤسس اولین حکومت نیمه مستقل ایرانی بعد از اسلام طاهر و حکومت او طاهریان نام دارد.	مؤسس اولین حکومت نیمه مستقل ایرانی بعد از اسلام طاهر و حکومت او طاهریان نام دارد.
مؤسس اولین حکومت نیمه مستقل ایرانی بعد از اسلام طاهر و حکومت او طاهریان نام دارد.	مؤسس اولین حکومت نیمه مستقل ایرانی بعد از اسلام طاهر و حکومت او طاهریان نام دارد.
قیام بابک در آذربایجان بود و او حدود بیست سال برای خلیفه عباسی مشکلات فراوانی به وجود آورد.	قیام بابک در آذربایجان بود و او حدود بیست سال برای خلیفه عباسی مشکلات فراوانی به وجود آورد.
قیام بابک در طبرستان بود و او حدود ده سال برای خلیفه اموی مشکلات فراوانی به وجود آورد.	قیام بابک در طبرستان بود و او حدود ده سال برای خلیفه اموی مشکلات فراوانی به وجود آورد.
امیر اسماعیل سامانی و جانشینانش از وجود وزیران بزرگی چون بلعمی و جیهانی بهره‌مند بودند.	امیر اسماعیل سامانی و جانشینانش از وجود وزیران بزرگی چون بلعمی و جیهانی بهره‌مند بودند.
امیر اسماعیل سامانی از وجود وزیران بزرگی چون برمکیان بهره‌مند بودند.	امیر اسماعیل سامانی از وجود وزیران بزرگی چون برمکیان بهره‌مند بودند.
علت اصلی مشکلات داخلی سامانیان دخالت سپهسالاران در کار وزیران بود.	علت اصلی مشکلات داخلی سامانیان دخالت سپهسالاران در کار وزیران بود.
علت اصلی مشکلات داخلی سامانیان دخالت وزیران در کار سپهسالاران بود.	علت اصلی مشکلات داخلی سامانیان دخالت وزیران در کار سپهسالاران بود.
فرمانروایان آل‌بویه پیرو مذهب شیعه بودند و در دوران زمامداری آنان مراکز علمی شیعه گسترش یافت.	فرمانروایان آل‌بویه پیرو مذهب شیعه بودند و در دوران زمامداری آنان مراکز علمی شیعه گسترش یافت.
فرمانروایان غزنوی پیرو مذهب شیعه بودند و در دوران آنان مراکز علمی شیعه گسترش یافت.	فرمانروایان غزنوی پیرو مذهب شیعه بودند و در دوران آنان مراکز علمی شیعه گسترش یافت.
عضدالدوله دیلمی بیمارستان عضدی را در بغداد تأسیس کرد و دستور داد بر روی رودخانه کردرفارس، سدی بستند که به بندامیر معروف شد.	عضدالدوله دیلمی بیمارستان عضدی را در بغداد تأسیس کرد و دستور داد بر روی رودخانه کردرفارس، سدی بستند که به بندامیر معروف شد.
عضدالدوله دیلمی بیمارستان عضدی را در شهر مرو تأسیس کرد و دستور داد بر روی رودخانه ارس سدی بستند که به بند امیر معروف شد.	عضدالدوله دیلمی بیمارستان عضدی را در شهر مرو تأسیس کرد و دستور داد بر روی رودخانه ارس سدی بستند که به بند امیر معروف شد.
ابوعلی سینا دانشمند ایرانی در اواخر عمر، وزیر دولت آل‌بویه در همدان بود.	ابوعلی سینا دانشمند ایرانی در اواخر عمر، وزیر دولت آل‌بویه در همدان بود.
ابوعلی سینا دانشمند ایرانی در اواخر عمر، وزیر دولت صفاریان در همدان بود.	ابوعلی سینا دانشمند ایرانی در اواخر عمر، وزیر دولت صفاریان در همدان بود.
حدود یک قرن خلفای عباسی مطیع دولت آل‌بویه بودند.	حدود یک قرن خلفای عباسی مطیع دولت آل‌بویه بودند.
حدود یک قرن امیران آل‌بویه مطیع خلفای عباسی بودند.	حدود یک قرن امیران آل‌بویه مطیع خلفای عباسی بودند.
خلیفه عباسی برای هر قسمت از قلمرو خود حاکمی تعیین می‌کرد و می‌فرستاد که او را امیر می‌نامیدند.	خلیفه عباسی برای هر قسمت از قلمرو خود حاکمی تعیین می‌کرد و می‌فرستاد که او را امیر می‌نامیدند.
خلیفه عباسی برای هر قسمت از قلمرو خود حاکمی تعیین می‌کرد و می‌فرستاد که او را اتابک می‌نامیدند.	خلیفه عباسی برای هر قسمت از قلمرو خود حاکمی تعیین می‌کرد و می‌فرستاد که او را اتابک می‌نامیدند.